

מבחן הלכות אמירה לנכרי סימנים ש"ז, שכ"ה. חזרה הלכות מוקצה סוף סי' ש"ח, סימנים ש"ט, ש"י

1. השאיר אור בחדר השינה וקשה לו לישון באור, מה הדין באופנים הבאים: א. לקרוא לנכרי לביתו ויבין הנכרי מאליו שצריך לכבות האור. ב. להגיד לנכרי, 'כל המכבה את האור אינו מפסיד'. ג. להגיד לנכרי 'כמה קשה עלי לישון באור זה'.
2. בשבתות הקיץ צאת השבת בשעה 20:30, ולחמם המקוה של הנשים לוקח כשלוש שעות ונמצא שרק בשעה 23:30 אפשר לנשים לטבול והדבר דחוק טובא. האם מותר לומר לנכרי מער"ש שיחמם את המים בשבת בשעה 18:00? נסה למצוא פתרונות לדבר זה.
3. האם יש פתרון ע"י נכרי באופנים הבאים [יש לבדוק מצד אמירה לנכרי, הנאה ממעשה הנכרי, מוקצה]: א. שכח לכבות את האור במקרה ויש בתוכו אוכל שצריך לחמם על הפלטה. ב. ליל שבת פתח את המקרה וראה שנדלקה הנורה האם אפשר לקרוא לנכרי שיכבה את הנורה. ג. עובד זר שמתגורר בבית ישראל, ופתח את המקרה בשבת וראה שנדלקה הנורה והיות ומכיר את רצון הבעלים - כיבה את הנורה. האם יכול הישראל להנות ממקרה זה בשבת.
4. בשכונה בעיה"ק נפל הגנרטור בין השמשות, והלכו מהר לקרוא לנכרי שידליקו, עד שהגיע הנכרי עבר זמן ביה"ש והדליק הנכרי את הגנרטור בשבת. א. האם עשו טוב שקראו לנכרי. ב. משפחה אחת בשכונה היה מונח ע"ג הפלטה ביה"ש עוף חי ולא מבושל, האם העוף הוא מוקצה באופן זה.
5. כידוע נחלקו הפוסקים האם ניתן להכין תה בשבת בכלי שלישי. וארע מקרה בבית מלון בשבת שחיפש ר' י. שידוע למדדק גדול במצוות ונוהג בחסידות ופרישות, תמצית תה ולא מצא. ושאל את הנכרי האחראי היכן יש תמצית תה, והלך הנכרי והכין תמצית תה - האם מותר להשתמש בתמצית זו בשבת.
6. אביהם הזקן של משפחת ק. נמצא בביתם דרך קבע ואף שכרו עבורו עובד זר. שבת אחת חימם העובד הזר מים בקומקום עבור עצמו והיות ונשארו מים בקומקום הכין מר ק. תה עבור עצמו ועבור אורח שהזדמן לביתו - האם נהג מר ק. כשורה. פרט ובאר. [רשות: האם הדין משתנה כאשר הוציא מים חמים ממכשיר 'תמי 4' שבביתם].
7. מקובל שכאשר נכבה האור בליל שבת קוראים לנכרי ואומרים לו שאנו רוצים להביא לו בקבוק י"ש אך איננו רואים היכן הוא, ומדליק הנכרי את האור ונותנים לו הבקבוק, ובעז"ה בסי' רע"ו יתבאר פרטי דין זה. אך האם נכון הדבר לתת לנכרי בקבוק י"ש או שמא פתר בעיה אחת אך נכנס לבעיה שניה.
8. בעיר תל אביב תובב"א בעיצומה של שבת קודש, עבר ברחוב 'אוטו גלידה' הנהוג ע"י נכרי ואפשר שהגיע מחוץ לעיר, והכריז ברמקול על בואו ועל מרכולתו שכללה גלידות במבחר טעמים ו'צמר גפן מתוק' הנעשה על ידו. ילדיו של ר' חיים רצו במוצ"ש לקנות גלידה וצמר גפן אך היות ואביהם ת"ח אמר להם להמתין בכדי שיעשו. האם צדק בדינו? באר מדוע.
9. מצאנו כמה אופנים בדיני טלטול המוקצה, כתוב בקצרה הדין באופנים הבאים האם נחשב טלטול: א. נגיעה במוקצה. ב. נפיחה. ג. הרמת קטן ואבן בידו. ד. החזקת ידו של קטן והאבן בידו. ה. ניעור כסא [באופן שאינו בסיס] שיש עליו מעות - לצורך המעות. ו. דידי תרנגולת.
10. נרתיק ריק של פלאפון שמחובר לחגורה ושכח להוציאו מהחגורה, האם יכול ללבוש את המכנסיים בשבת?

שאלה לעיון - אין צורך לענות תשובה

11. ישנם בתי כנסת שמחובר לעמוד הסטנדר קופת צדקה ע"י שלשלת של ברזל, האם מותר לטלטל סטנדר זה בשבת. והאם משנה האם יש מעות בקופה או לא.

תשובות מבחן סימנים ש"ז שכ"ה, חזרה הלכות מוקצה

- יש להקדים ולומר שכיבוי האור הוא מלאכה שאצל"ג אף במנורה שהיא מנורת להט משום שמכבה ואין צריך לפחמים הוא מלאכה שאצל"ג, ואפשר שבשאר סוגי נורות הוא רק איסור דרבנן. וממילא לומר לנכרי לכבות המנורה הוא שבות דשבות, וקיי"ל סי' ש"ז ס"ה שהותר אמירה שבות דשבות רק במקום הפסד גדול [כאשר הוא מלאכה שאצל"ג וכמסקנת המג"א ודלא כדעת השו"ע שהתיר בסתם הפסד] או במקום חולי קצת או במקום מצוה.
וא"כ יש לדון על כיבוי אור במקום שמפריע לו לישון האם נחשב צורך גדול שיהיה מותר אף לומר להדיא לנכרי שיכבה כדין המבואר בסי' ש"ז ס"ה. וראיתי בספר מלכים אמנין שכתב להתיר משום שהוי כמו הפסד גדול, אך כמובן עדיף לעשות את האפשרויות האחרות. והאפשרות העדיפה היא להגיד בצורת סיפור דברים שלא בציווי כגון שאומר לו שקשה עלי לישון בחדר זה, ובזה לא נחשב לאמירה וכן אין איסור הנאה ממעשה הנכרי כי הוי הנאה של העדר ולא של יצירת דבר, ויש להתיר כפי שהתיר המשנ"ב סי' ש"ז סקע"ו בענין תוספת אורה. אך יש להעיר, שאם קורא לנכרי לביתו ושם מרמוז לו בסיפור דברים- לא הועיל ברמיזתו משום שקריאה לנכרי לביתו הוי רמז בלשון ציווי כפי שמבואר בשו"ע סי' ש"ז ס"ט שהתירו לקרוא לנכרי לכבות דליקה רק בהפסד של דליקה ומשמע שבשאר האופנים עצם הקריאה הוי רמיזה בלשון ציווי.
ואם לא מבין הנכרי את רמיזתו באופן זה יוכל לומר לו 'כל המכבה אינו מפסיד' וזהו עדיף מאמירה להדיא.
- מבואר בסי' ש"ז ס"ב שיש איסור אמירה לנכרי גם כשאומר לו מער"ש שיעשה בשבת וממילא במקרה דידן יש איסור בעצם האמירה לנכרי.
ובתחילה יש לדעת האם הנכרי עושה מלאכה דאורייתא בחימום המים או לא. בהנחה שעושה רק מלאכה דרבנן יש להתיר משום שבות דשבות במקום מצוה, ומה גם שאומר לנכרי לעשות כן מער"ש. אמנם במידה וחימום המים נעשה ע"י מלאכה דאורייתא יש אפשרות להתיר רק ע"י בעל העיטור הסובר שהותר לצורך מצוה אף מלאכה דאורייתא. אלא שכל הראשונים חלקו עליו ונפסק דלא כוותיה כמבואר בסי' רע"ו. אך כבר כתב המשנ"ב שם שבמקום מצוה דברים יש להתיר לסמוך על דעת בעל העיטור. ואכתי יש לעיין, דאפשר שהיתר בעל העיטור נאמר כאשר צריך לעשות את המצוה בשבת עצמה אך במקרה דידן לא עושה את המצוה בשבת אלא במוצ"ש, ומסברא נראה שאין לחלק בין הדברים.
עוד יש לציין מה שכתב הבאור הלכה שם בשם החת"ס להתיר אמירה דאמירה כאשר אומר ביום חול לשבת, וכן מה שכתב בשו"ע שמוותר לרמז לנכרי ביום חול ולומר לו 'למה לא עשית זאת בשבת שעברה' ומתוך כך יבין שיעשה כן לשבת ואין בזה איסור אמירה לנכרי. אלא שכתב המשנ"ב סי' ש"ז סקי"א לאסור את ההנאה ממעשה הנכרי באופנים אלו, ומסתבר שכוונתו גם במוצ"ש להמתין בכדי שיעשו דאין זה שונה מעשה הנכרי מעצמו שיש להמתין בכדי שיעשו.
- א. כפי שכבר כתבנו, כיבוי היא מלאכה שאצל"ג או איסור דרבנן [תלוי בסוג הנורה] והדלקת הנורה אפשר שהיא מלאכה דאורייתא ואפשר שהיא מלאכה דרבנן [תלוי בסוג הנורה ותלוי בדעת החזו"א בדין 'בונה' בחשמל]. ולפ"ז לומר לנכרי לפתוח את המקרר יש לחוש למלאכה דאורייתא שאסורה ע"י נכרי, ועדיין יש לדון ולהתיר מב' סיבות: הראשונה משום שאין הנכרי מתכוין להדלקת הנר אלא לפתיחה והוי דבר שאין מתכוין שמוותר בנכרי כמבואר בסי' רנ"ג ס"ה ברמ"א, אלא שהסתפק הגר"ש האם נחשב לדבר שאין מתכוין או שהיות וכך מדליקים האור הוי מלאכה גמורה [ובשש"כ פל"א כתב לדינא להתיר בזה וכ"כ באג"מ ח"ב סי' ס"ח]. והסיבה השניה שאפשר להגיד לנכרי שיעשה בשינוי ועי"ז הוי שבות דשבות ומותר במקום מצוה כמבואר בסי' ש"מ סק"ג לענין לקוץ בשינוי ציפורן לאשה הטובלת, וה"נ הוי מקום המצוה כמבואר במשנ"ב סי' שכ"ה סק"ס שכדי שיהיה אוכל חם בשבת חשיב מקום מצוה. ועדיין יש לדון האם האוכל נעשה מוקצה, היות וביה"ש היה במקרר וא"א להגיע אליו אמרינן ביה מיגו דאתקצאי. אך נראה שאין האוכל מוקצה מכמה טעמים: הראשון, דעצם הדבר שהיה יכול לקרוא לנכרי באופנים הנ"ל ממילא אינו מוקצה. והשני, שקיי"ל בסי' ש"י ס"ב שרק באופן שדחיא בידים ולא חזו אמרינן מיגו דאתקצאי ולכן בהמה ששחט לחולה שנחלה בשבת מותרת לבריא כי לא דחאה בידים כמבואר בסי' שי"ח ס"ב, וממילא ה"ה אוכל זה לא עשה פעולה של דחיא בידים אלא רק

המשך המצב מער"ש- ובו לא אמרין מיגו דאתקצאי. והשלישי, שהיות וכל הסיבה שלא יכול להגיע לאוכל מחמת סיבה חיונית אבל האוכל עצמו ראוי לאכילה לא הוי מוקצה לדעת הרמב"ן שהביאו השו"ע סי' תקי"ח ס"ט לענין בית שנפחת [ועיי"ש בבאור הלכה שהחמיר בזה לכתחילה]. והיות ומצאנו אופני היתר, אין לאסור את ההנאה ממעשה הנכרי דפשוט הדבר שאם עושה ההיתרים המבוארים בסי' ש"ז ס"ה- אין איסור הנאה ממעשה הנכרי שהרי מקרא מלא דיבר השו"ע שמותר לרחוץ את המצטער בשבת כשהביא הנכרי מים בשבת. ב. ולגבי כיבוי הנורה ע"י נכרי הוי דרבנן ומותר שבות דשבות לצורך מצוה או הפסד גדול ויש לבדוק האם הוי הפסד גדול בדבר זה וכל מקום לגופו, ואפשר שבלי שבת חשיב הפסד גדול שישאר המקרר פתוח כל השבת. ג. קיי"ל סי' שכ"ה ס"ו שנכרי שעשה מלאכה עבור הישראל אסור לו להנות ממנו בשבת. ובפשטות הנאה ממקרר חשיבא הנאה ממעשה הנכרי ולכן יש לאסור. וע"ע משנ"ב ס"ס תקי"ח שכתב לאסור לאכול הלפתות שהיו בתוך הבור והנכרי פתח את הבור, כי יש איסור הנאה ממעשה הנכרי [ועיי"ן שש"כ פל"א הערה ו].

4. א. קיי"ל בסי' שמ"ב ובסימן ש"ז סכ"ב שמותר לומר לנכרי לעשות אפי' מלאכה דאורייתא ביה"ש לצורך מצוה, ויש לדון את הדלקת החשמל בבית הישראל כמצוה וכמבואר בסי' רע"ו ולכן מותר לקרוא לנכרי שיעשה כן ביה"ש. ב. ולענין מוקצה, קיי"ל שקדרא חייתא אינה מוקצה משום שגמרו בידי אדם היות והאדם פועל כדי להכשירה לאכילה. אך במקרה דנן כבר ביה"ש ידע האדם שאינו מכשירה לאכילה שהרי אין הפלטה עוברת ולכן יש לדון לאסור הבשר מדין מוקצה. ולא שייך להתיר מצד דברי הרמ"א סי' ש"י ס"ב שאין הכן לנכרי כי הבשר כאן לא שייך לנכרי אלא לישראל. וכן אין להתיר מצד מה שקראו לנכרי ביה"ש והיה אמור להיות 'גמרו בידי אדם' כיון שסו"ס לא הגיע הנכרי ודומה הדבר אם חשב שהגורגרות וצימוקין ראויים ביה"ש והתברר שאינם ראויים- שחל עליהם דין מיגו דאתקצאי. 5. נחלקו ר"י ור"ת באופן שיכל הישראל לעשות את הפעולה בהיתר ועשה הנכרי את הפעולה באיסור, האם מותר להנות ממעשה הנכרי, דעת ר"ת להתיר ודעת ר"י לאסור. והשו"ע סי' שכ"ה ס"י לא הביא דעת ר"ת כלל, והרמ"א הביא דעתו ופסק כוותיה. והמשנ"ב שם סקנ"ו פסק לעיקר כדעת ר"י ורק במקום צורך גדול או לצורך שבת התיר לסמוך על דעת ר"ת. ולפ"ז יש לדון לאסור להשתמש בתמצית זו. ובעיקר יש להוסיף שהיות ויהודי זה לא היה עושה תה בכלי שלישי ממילא לדידו נחשב שאין אפשרות להתיר ולכן אף לר"ת יש לאסור.

ועדיין יש לדון להתיר משום שהנכרי יכול לעשות באופן המותר [דהיינו כלי שלישי] והוא בחר לעשות באופן האסור וא"כ עשה את האיסור על דעת עצמו. והטעם שנחשב שיכול לעשות באופן המותר משום שמבואר בסי' שי"ד ס"ז שבאופן שיש מחלוקת הפוסקים מותר להגיד לנכרי היות ויש מי שמתיר, וה"נ יכול להגיד לנכרי היות ויש מי שמתיר בכלי שלישי וממילא מה שעשה הנכרי בכ"ר אדעתיה דנפשיה קא עביד. אך עדיין יש לעיין שמצינו שהותרה אמירה לנכרי במקום שיש מחלוקת הפוסקים [ואף בזה המשנ"ב שם מיקל רק במקום הצורך] ומנין לנו להתיר גם הנאה ממעשה הנכרי באופן זה.

6. קיי"ל בדין נכרי שעשה מלאכה עבור עצמו מותר לישראל להנות מהמלאכה כמבואר בסי' שכ"ה ס"א. אלא שצריך לבדוק ג' דברים: א. שאין במה שעשה הנכרי איסור מוקצה. ב. שאין חשש שמא יעשה הישראל בעצמו. ג. שאין חשש שמא ירבה עבור הישראל.

והנה, לענין החשש הראשון במקרה דנן אין איסור מוקצה כי המים כבר היו קיימים קודם לכן [ובמקרה של שאלת הרשות המים הינם מוקצה כי היו מער"ש בתוך המיכל של החימום ולא היתה אפשרות להגיע אליהם ויש לדון בהם כחומרת הבאור הלכה סי' תקי"ח שהבאנו לעיל בתשובה 3. אך עדיין לדעת הרמ"א שהתיר גורגרות וצימוקין של נכרי משום שאין הכן לנכרי ה"נ יש להתיר מים אלו מדין מוקצה וכן לדעת הרא"ש שהתיר בגמרו בידי אדם אצל נכרי ה"נ יש להתיר מים אלו]. ולענין החשש שמא יעשה הישראל בעצמו, נחלקו הראשונים אימתי חוששים לכך, דדעת התוס' שבמידי דאכילה וקל לעשות יש לחוש לכך, ולפ"ז גם במקרה דנן יש לאסור ובמשנ"ב סקט"ז כתב שטעם זה הוא העיקר. אך לטעם שאר הראשונים שהיכן שהאיסור ידוע אין לחוש שיעשה הישראל יש להתיר כי יודעים ישראל שאין לחמם מים בשבת.

ולענין החשש שמא ירבה בשבילו, למסקנת הענין עיין משנ"ב סקי"ז ושעה צ"ס ט והעולה מדבריהם שאם מכירו יש לאסור אף כשלא בפניו, וכדעת הבית יוסף ודלא כדעת הר"ן והמ"מ שאסרו רק מכירו ובפניו ודעת הב"י יש לפסוק לכתחילה, ובעיקר בעבד בבית הישראל ודאי חוששים שמא ירבה בשבילו שבת הבאה ולכן יש לאסור לישראל לשתות ממים אלו, אך לאורח הבא לבית יש להתיר כי אין הנכרי מכירו וגם היה שלא בפניו. ועדיין יש לחוש שמא יעשה כן הישראל וכנ"ל.

ועיין ערוך השולחן וז"ל: "מנהג רבים מישראל שהולכים למכריהם אינם יהודים בשבת לשתות חמים והמה מקורבים ומכירים זה את זה ולדברי רבינו הב"י איסורא קעבדי לכן בארנו דכיון דארבעה עמודי

עולם התירו זה יש לנו על מי לסמוך ובפרט בחששא דרבנן ולכן א"ש המנהג שלנו לפי שהא"י מכינים החמין שלא בפני ישראל אמנם אפילו לרבינו הב"י יש ליישב המנהג דבמוליאיר שקורין סאמעווא"ר לא שייך שמא ירבה בשבילו כמו שכתבנו סברא זו לענין כשהעמידו לחולה בסי' ש"ח סעיף ט"ז והחששא שכתבנו שם שירבה בהעשב שנקרא ט"ה לא שייך בכאן כיון שרק ישראל אחד או שניים שותים עמו לא ירבה בזה כמ"ש שם"עכ"ל.

7. מבואר בסי' שכ"ה סק"ה שאסור לתת לנכרי אוכל שלא יוכל לאכול כולו בבית הישראל ויצטרך להוציאו החוצה משום שנראה שהישראל שלחו להוציא. וא"כ לתת לו בקבוק י"ש שידוע שלא יגמור הנכרי בבית הישראל יש לאסור באופן שאין עירוב ויש חשש שיוציא. אך במקום שיש עירוב נראה שאין להקפיד על כך.

8. יש לחלק בשאלה זו בין הגלידות שאפשר שהובאו חוץ לתחום ונעשה בהם איסור דרבנן, לבין הצמר גפן המתוק שהוכן בשבת ונעשה בו איסור תורה. ויש להקדים את המבואר במשנ"ב סי' שכ"ה סק"ל"ח שאם הביא הנכרי עבור למכור לאחרים- נחשבים האחרים כאילו הובאו בשבילם.

ובנכרי שעשה איסור דרבנן עבור ישראל נחלקו הראשונים האם צריך להמתין במוצ"ש בכדי שיעשו או שמוותר מיד. והביא השו"ע ס"ח ב' הדעות להלכה ופסק המשנ"ב סקמ"ב כדעת הרי"ף לאסור עד בכדי שיעשו. וכל זה בודאי נעשה איסור דרבנן, ובספק פסק השו"ע ס"ט לאסור, וכתבו הפוסקים שמשתימת לשונו נראה שאף בספק מחמיר בכדי שיעשו אך לדינא הקיל בזה המשנ"ב סקמ"ח ומותר במוצ"ש מיד להיות ויש מתירין אף בודאי שאין צריך בכדי שיעשו יש לסמוך עליהם בספק. וא"כ יש להתיר את הגלידה במוצ"ש מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו [ולא דנתי מצד שהרכב עצמו נסע בשבת ועשה איסור תורה, ואפשר שיש לדון גם מצד זה].

ובנכרי שעשה מלאכה דאורייתא אסור למי שנעשה עבורו עד בכדי שיעשו, והוא דין מוסכם ולכן יש לאסור בכדי שיעשו.

אלא שיש לדון מצד ענין נוסף. שהיות והכריז הרכב על מרכולתו הוי מלאכה שנעשית עבור הישראל בפרהסיא [וכתב הפמ"ג א"א סי' ש"ז אות כ"ט שבפני ג' אנשים נחשב לפרהסיא]. ובמלאכה שנעשית בפרהסיא נחלקו הראשונים האם אסורה עולמית למי שנעשה עבורו, דעת הגאונים והרמב"ם לאסור עולמית ולדעת רש"י והרא"ש אין לאסור עולמית [ורק מלאכה שנעשית עבור מת יש לאסור עולמית אע"פ שלא נעשית בפרהסיא]. ודעת הר"ן שאף לדעת הרמב"ם רק מלאכת פרהסיא שנעשית עבור המת יש לאסור עולמית.

וא"כ לדעת הרמב"ם והגאונים יש לאסור עולמית את הצמר גפן כי נעשה בפרהסיא. ולדעת הר"ן בדעתם אין לאסור עולמית, והמשנ"ב סקע"ג היקל כדעת הר"ן בעת הצורך, אך נראה שממתקים לא מוגדרים כ'עת הצורך'. ועוד נראה שאע"פ שדין פרהסיא נאמר דוקא שנעשה עבור ישראל מסויים, נראה שקהל לקוחות נחשבים מי שנעשה עבורם, אמנם מסתפק אני בסברא זו.

9. א. מותרת כאשר אין חשש שיזיז את המוקצה. ויש אומרים שכאשר נוגע שלא לצורך המוקצה מותר, עיין סי' ש"י ס"ו. ב. נפיחה מותרת. ג. נחשב לטלטול ולכן אסור לעשות כן אא"כ יש לו געגועין על אביו. ד. מותר, ואף לדעת רש"י יש להתיר דלא חשיב טלטול כלל ורק כאשר מחזיק דינר בידו חוששים שמא יטלטל הדינר אחר שיפול. ה. שעה"צ סי' ש"ט סקי"ז נוטה לאסור. ו. אסור, כי נחשב לטלטול קצת ותרגולת היות ונשמטת חשיב טלטול לדידה.

10. יש לדון נרתיק זה ככיס המיוחד למעות שלדעת השו"ע סי' ש"י ס"ז במיטה שיחדה למעות שאינה מוקצה ה"ה נרתיק זה, ואילו לדעת הרמ"א הוא מוקצה ואפשר לטלטלו לצורך גו"מ ולדעת המג"א הוא מוקצה כמו ח"כ ואין לטלטלו כלל וכן הכרעת המשנ"ב. אך נראה שבנידון דין הואיל והפלאפון עצמו דינו ככלי שמל"א ומותר לטלטלו לצורך גו"מ- ודאי שאף הכלי שלו יהיה דינו שמוותר לטלטלו לצורך גו"מ. והיות ואינו מחובר בתפירה לחגורה יש לדונו ככיס קשור לבגד ולא לתפור שאינו בטל להבגד [והוי דינו כמו מוכני שנשמטת שבזמן שיש עליה מעות אין לטלטל כל העגלה] ואם הניח לדעת את הנרתיק נעשה הבגד בסיס לנרתיק ויהיה מותר לטלטל המכנסיים לצורך גו"מ, ואם שכח את הנרתיק לא נעשים המכנסיים בסיס כלל.